

İlkokul Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Şahsiyetler

Personalities in Primary School Life Science, Social Studies and Turkish Textbooks

Onur BATMAZ Dr. Öğretim Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, onur.batmaz@yobu.edu.tr

Batmaz, Onur (2022). İlkokul Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitaplarında yer alan şahsiyetler. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13 (2), 940-958.

Geliş tarihi: 08.06.2022

Kabul tarihi: 03.10.2022

Yayımlanma tarihi: 28.12.2022

Öz. İlkokul Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada tarama modellerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Çalışmanın veri kaynaklarını 2020-2021 Eğitim-Öğretim yılında MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından ilkokulda okutulan Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Ders kitaplarından elde edilen veriler araştırmacı tarafından geliştirilen "Ders Kitapları Şahsiyet İnceleme Formu"yla toplanmıştır. Toplanan verilerin analizinde betimsel analizden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda; ilkokul Hayat Bilgisi ders kitaplarının tamamında "Mustafa Kemal Atatürk"ün ortak şahsiyet olarak yer aldığı, Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabında hem yerli hem de yabancı şahsiyetlere yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. İlkokul Türkçe ders kitaplarında ise 1, 2 ve 4. sınıf ders kitaplarında hem yerli hem de yabancı şahsiyetlere yer verildiği ancak 3. sınıf ders kitabında yabancı şahsiyetlere yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. İlkokul Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki hemen hemen bütün şahsiyetlerin, Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabındaki şahsiyetlerin yarısının ve ilkokul Türkçe ders kitaplarındaki şahsiyetlerin çoğunun görsellerle desteklendiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ilkokul Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitaplarında bulunan şahsiyetlerden en çok "Mustafa Kemal Atatürk"ün adının kullanıldığı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hayat bilgisi, Sosyal bilgiler, Türkçe, Şahsiyet, Ders kitabı.

Abstract. In this study which was conducted to examine the personalities in the primary school Life Science, Social Studies and Turkish textbooks, document analysis one of scanning models, was used. Data sources of the study consist of Life Science Social Studies and Turkish textbooks taught in primary school by the Ministry of Education Education and Discipline Board the 2020-2021 academic year. Data obtained from the textbooks were collected with "Textbooks Personality Review Form" developed by the researcher. Descriptive analysis was used the analysis of the collected data. As a result of the research; It has been concluded that "Mustafa Kemal Atatürk" is a common personality in all primary school Life Science textbooks, and both domestic and foreign personalities are included in the Social Studies 4th grade textbook. In the primary school Turkish textbooks, it was concluded that both domestic and foreign figures were included in the 1st, 2nd and 4th grade textbooks, but foreign personalities were not included the 3rd grade textbooks. It has been concluded that almost all personalities the primary school Life Science textbooks, half of the personalities in the Social Studies 4th grade textbook and most of the personalities in the primary school Turkish textbooks are supported by visuals. In addition, it was found that the name of "Mustafa Kemal Atatürk", one of the personalities in the primary school Life Science, Social Studies and Turkish textbooks, was used the most.

Keywords: Life science, Social studies, Turkish, Personality, Textbook.

Extended Abstract

Introduction. It is extremely important for the future of the society that people who have important place in the past of a society are known by the members of that society. Because individuals who have undertaken important duties for the society act as bridge between the past-the future of the society. As a matter of fact, Mustafa Kemal Atatürk's statement "As a Turkish child gets to know his ancestors, he will find strength to do greater things" (Inan, 2018, p. 511) emphasizes the importance of personalities who have an important place in society. The personalities who have a place in the cultural memory of the Turks are compared with the students starting from the primary school level, together with the different achievements of the teaching process. In this process, teachers both video and so on. personalities are taught with both tools and textbooks (Duran & Özdil, 2021). However, no study has been found in the literature examining the textbooks in primary school.

Method. In this study which was carried out the aim of examining the personalities in the Primary School Life Science, Social Studies and Turkish textbooks, document analysis, one of the scanning models, was used. Life Science, Social Studies and Turkish textbooks taught in primary school by the Ministry of Education Board of Education and Discipline the 2020-2021 academic year constitute the data sources of this study. In the analysis process of the collected data, descriptive analysis was used in line with the questions in the form.

Results. It has been seen that "Mustafa Kemal Atatürk" is a common personality in all primary school Life Science textbooks. In addition it has been found that foreign personalities are not included in the Life Science textbooks. It was observed that 23 local and 23 foreign personalities were included in the primary school Social Studies 4th grade textbook. It has been found that "Mustafa Kemal Atatürk" and "Nasrettin Hodja" are included in the textbooks as common personalities in primary school Turkish textbooks. It was seen that all the personalities the Primary School Life Science textbooks were supported by visuals. When the visual support status of the personalities the primary school Social Studies 4th grade textbook was examined, it was found that 15 out of 23 local personalities and eight out of 23 foreign personalities were supported by visuals. It was concluded that the majority of the personalities in the primary school Turkish textbooks were supported by visuals. It was found that the name of "Mustafa Kemal Atatürk" was used the most among the personalities in the Primary School Life Science, Social Studies and Turkish textbooks.

Discussion and Conclusion. When the personalities in the primary school Life Science textbooks are examined, it is concluded that the number of personalities increases as the grade level increases. It has been found that there are equal numbers of local and foreign personalities in the primary school Social Studies textbook. It has been observed that as grade level increases in primary school, the number of native figures in Turkish textbooks also increases. The lives of personalities have an important place in the cognitive and affective development of students. Students who make an effort to understand the personalities have both made historical empathy and revealed the living conditions and behaviors of the personalities. Thus, these situations can be said to be role model for students (Demircioğlu & Tokdemir, 2008). It has been concluded that almost all personalities the primary school Life Science textbooks, half of the personalities in the Social Studies 4th grade textbook and most of the personalities in the primary school Turkish textbooks are supported by visuals. Visuals help students in the realization of permanent learning, enable them to learn better and remember what they have learned for a longer period of time. Therefore, supporting the subjects with visuals contributes to the concretization, better understanding and easier learning of that subject or situation (Uzuner, Aktaş, & Albayrak, 2010). As a matter of fact, Topçuoğlu (2019) also stated that personalities in the textbooks should be supported with a small photograph or picture. It was found that the name of "Mustafa Kemal Atatürk" was used the most among the personalities in the Life Science, Social Studies and Turkish textbooks. In the study conducted by Özenç and Orhan-

Karsak (2019), it was found that the personality with the highest frequency in the textbooks was Atatürk. In Deniz's (2011) study, it was found that "Mustafa Kemal Atatürk" is the person whose name is repeated the most among the personalities in the textbooks. In Topçuoğlu's (2019) study, it was concluded that the name "Atatürk" was mentioned the most in the manager/military category at all grade levels.

Giriş

Bir toplumun geçmişinde önemli yer edinmiş kişilerin o toplumun bireyleri tarafından bilinmesi toplumun geleceği açısından son derece önemlidir. Çünkü toplum için önemli görevler üstlenmiş bireyler toplumun geçmişi ile geleceği arasında köprü görevi görmektedirler. Nitekim Mustafa Kemal Atatürk'ün "Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır" (İnan, 2018, s. 511) sözüyle de toplumda önemli yere sahip olan şahsiyetlerin önemi vurgulanmaktadır. Şahsiyetler, "bir ya da daha fazla alanda kendini kanıtlamış, zaman ve mekân olarak sınırları aşan, toplum tarafından kabul edilmiş figürler" olarak ifade edilmektedir (Ayaz, 2020, s. 29). Şahsiyetler, bireylerin iyi bir vatandaş olarak yetişmesinde, milli benlik duygusunun gelişiminde ve tarih bilinci kazanmasında önemli görülmektedir (Avcu ve Çelik, 2022). Ayrıca bireylerin tarih, kültür, edebiyat, bilim gibi birçok alandaki gelişmeleri öğrenmesinde ve yaşamına aktarmasında şahsiyetler ayrı bir yere sahiptir. Duran ve Özdil (2021) de farklı derslerde yer verilen şahsiyetlerin ders esnasında tanıtılmasının öğrencilerin benliklerinin oluşmasında, hedeflerinin şekillenmesinde, yaşadığı toplumunun tarihinin bilmesinde ve bu şahsiyetleri örnek almasıyla farklı bir bakış açısı kazanmasında önemli olduğunu vurgulamaktadır. Öğrencilerin şahsiyetlerle ilgi hem sözlü hem yazılı edebi türler aracılığıyla bilgi edinmesi, öğrencilere şahsiyetlerin bulunduğu döneme yönelik tarihsel empati yapma, dönemin düşünce, davranış, yaşam şartlarını, anlayışını benimseme, ahlakî, toplumsal ve millî değerlerine ilişkin fikir edinme, bunları eleştirme ve sorgulama imkanı sunmaktadır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008). Şahsiyetler, eylemleriyle yaşadığı dönemdeki kültüre ait ahlakî yapıyı ve değerleri topluma yansıtan, bu haliyle de topluma fayda sağlayan, öğrencilere ilham veren ve vizyon sunan kişi olmalarının yanında kendilerinde yer alan değerlerin bulunduğu dönemde ötesine geçerek evrenselliğe erişebilmesini sağlamaktadır (Sanchez, 1998). Bulunduğu dönemde önemli iz bırakmış şahsiyetlerin öğrenciler tarafından erken yaşlarda öğrenilmesi ve şahsiyetlere karşı aşinalıklarının olunması geçmiş ile gelecek arasındaki dengenin kurulmasında bir rehber olmakta; öğrencilerin tarihi ve kişisel kimliğinin oluşmasına ve geleceklere yön vermesine katkı sunmaktadır. Böylece öğrencilerin millî kimlik bilincini, vatan sevgisini, gelenek ve göreneklerini, tarihi, yurttaşlık ve millî kültürel bilincini vb. birçok alanda önemli bilgileri öğrencilere aşılacaktır. Ayrıca öğrenciler bu kişilerin; karakteristik özellikleriyle, başarılı ve azimli olmasıyla ve bakış açılarıyla özdeşim kurabilmekte ve şahsiyetlerin gelecek nesillere aktarılmasında da sorumluluk almaktadırlar (Duran ve Özdil, 2021).

Eğitim-öğretim sürecinde öğrenme-öğretme işinin niteliğini oluşturan bileşenlerden biri de materyallerdir (Yaman, 2019). Öğrenme-öğretme esnasında kullanılan materyaller arasında en sık kullanılan ve temel kaynak olarak öğrencilere sunulan ders kitaplarıdır. Ders kitapları, hazırlanan içeriklerle, bilgilerin sistematik ve sıralı bir şekilde sunulması ve öğretmenlere planlama aşamasında bir çerçeve oluşturması için tasarlandığı düşünülmektedir (Moore, Moore, Cunningham ve Cunningham, 2006). Öğrencilere üzerinde çalıştıkları konulara ilişkin bilgi sunan, belli ipuçları barındıran, onları belli bir amaç doğrultusunda gerekli beceri, tutum ve davranışları kazanmak üzere incelemeye/araştırmaya yönlendiren materyaller ders kitaplarıdır (Mazlum ve Mazlum, 2016). Ayrıca ders kitapları, toplumun ortak kültürünün oluşmasına, geçmişle gelecek arasındaki köprünün kurulmasına ve ortak bir anlayışın oluşturulmasına katkı sağlamakta ve toplumun sosyo-kültürel yapısına ilişkin bilgiler sunmaktadır (Özkan, 2010; Çoban ve Erkan, 2021). Toplumun yapısına, ortak anlayışına, geçmişine yönelik önemli bilgiler sunan ders kitapları, bunları bazen metinler ve görseller aracılığıyla bazen de şahsiyetler aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Ayrıca ders kitaplarında yer alan şahsiyetler, toplumun nasıl bir süreçten geçtiğini de öğrencilere yansıtmaktadır.

Öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin şahsiyetlerden verimli bir şekilde faydalanabilmesi için adı geçen şahsiyetlerle ilgili bilgilerin doğru ve öğrenci seviyesine uygun bir şekilde sunulması gerekmektedir. Bu süreçte farklı yöntem ve tekniklerle öğrencilerin dikkatlerinin şahsiyetler üzerine çekilmesi onlarda özdeşim kurma, yeni hedef oluşturma, özgüven kazanma, empati kurma, çok yönlü

bakış açısı kazanma gibi birçok becerinin de edinilmesinde önemli görülmektedir. Şahsiyetlerin güçlü bir şekilde analiz edilmesi, haklarında önceden bilgi edinilmesi öğrenciler için ayrı bir önem taşımakta ve öğrencilere şahsiyetleri dönemleri içerisinde tartışma fırsatı sunmaktadır (Duran ve Özdil, 2021). Ders kitaplarında yer alan şahsiyetler en çok metinlerle (Orhan-Karsak ve Özenç, 2019) öğrencilerin dikkatini çekmekte ve öğrencileri adı geçen şahsiyetle ilgili bilgilendirmektedir. Ders kitaplarında yer alan şahsiyetlere ilişkin yapılan çalışmalar (Osmanoğlu ve Cantemür, 2020; Bektaş, 2019; Topçuoğlu, 2019; Karakuş ve Çoksever, 2019; Akalın, 2019; Ulu Kalın, 2018; Köseoğlu ve Durukan, 2017; Topçu ve Karatekin, 2017; Ulutaş ve Kara, 2017; İdin ve Yalaki, 2016; Kaymakçı ve Er, 2013; Öcal, Polat ve Arı, 2012; Deniz, 2011) incelendiğinde çoğunluğunun ortaokuldaki ders kitaplarına yönelik olduğu görülmüştür. Ders kitaplarındaki şahsiyetlerle ilgili alanyazındaki çalışmalar incelendiğinde daha çok Sosyal Bilgiler ders kitaplarına yönelik olduğu ortaya çıkmıştır. Türklere ait kültürel hafızada yer edinmiş şahsiyetler, öğretim sürecinin farklı kazanımlarıyla birlikte ilkokuldan itibaren öğrencilerle karşı karşıya bırakılmıştır (Duran ve Özdil, 2021). Ancak alanyazında ilkokulda yer alan ders kitaplarının incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Öğrencilerin ilkokul döneminde edindiği bilgi, beceri, tutum ve değerler sonraki dönemlerinin temelini oluşturduğu düşünüldüğünde, ilkokuldan itibaren öğrencilerin şahsiyetlerle ilgili farkındalıklarının oluşturulması, özdeşim kurmalarının sağlanması, milli ve kültürel değerlerin temellerinin oluşturulması için bu dönemde ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin vurgulanması önemlidir. Dolayısıyla yapılacak bu çalışma ile ilkokul Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin incelenmesi hem bu alandaki boşluğu dolduracağı hem de bundan sonra bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sunacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, ilkokul Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. İlkokul Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitaplarında yer alan şahsiyetler kimlerdir?
2. İlkokul Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitaplarında yer alan şahsiyetler görsellerle desteklenmiş midir?
3. İlkokul Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin ders kitaplarında kullanılma sıklıkları nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

İlkokul Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesinden yararlanılmıştır. Doküman incelemesi, çalışmanın veri kaynaklarını oluşturan birincil ya da ikincil kaynak olarak da ifade edilen dokümanların elde edilmesi, gözden geçirilmesi ve analiz edilmesidir (Özkan, 2019). Bu çalışmada da ilkokul Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitaplarındaki şahsiyetlerin incelenmesinde doküman incelemesinden yararlanılmıştır.

Veri Kaynakları

2020-2021 eğitim-öğretim yılı için MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından ilkokulda okutulan Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitapları bu çalışmanın veri kaynaklarını oluşturmaktadır. Veri kaynakları belirlenirken ölçüt örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Ölçüt örnekleme, araştırmacı tarafından oluşturulan ya da daha önceden belirlenen bir dizi kriteri

karşılıyan durumların çalışılması olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada da Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitapları seçilmiş ve çalışmanın kapsamına dâhil edilmiştir. Şahsiyetlerin sözel olarak ifade edilen derslerde daha fazla vurgulanacağı düşüncesinden dolayı Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe derslerinin ders kitapları seçilmiştir. Kitaplara ilişkin bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Ders kitaplarına ilişkin bilgiler

Ders Kitabının Adı	Kitabın Yayınevi	Kitabın Yazarı
Hayat Bilgisi 1. Sınıf	Pasifik Yayınları	Çiğdem ALEMDAR
Hayat Bilgisi 2. Sınıf	Beşgen Yayıncılık	Yalçın ULUSOY
Hayat Bilgisi 3. Sınıf	Üner/Evren Yayıncılık	Erol Ü. KARABIYIK
Sosyal Bilgiler 4. Sınıf	Tuna Yayıncılık	Sami TÜYSÜZ
Türkçe 1. Sınıf	Ada Matbaacılık Yayıncılık	Nihat ERDAL
Türkçe 2. Sınıf	Ada Matbaacılık Yayıncılık	Nihat ERDAL
Türkçe 3. Sınıf	Gizem Yayıncılık	Ali ASLAN
Türkçe 4. Sınıf	Özgün Matbaacılık	Işıl Uğur YALÇIN

Tablo 1’de yer alan Hayat Bilgisi 1 ve 3. sınıf ders kitabı ile Türkçe 2 ve 4. sınıf ders kitabı “2019-2020 eğitim-öğretim yılından itibaren beş yıl süreyle”, Hayat Bilgisi 2. sınıf ders kitabı, Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabı ile Türkçe 1 ve 3. sınıf ders kitabı “2018-2019 eğitim öğretim yılından itibaren beş yıl süreyle” ders kitapları olarak okutulmaları kabul edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri kaynakları olarak ilkokul Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitapları kullanılmıştır. Ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin incelenmesi amacıyla araştırmacı tarafından “Ders Kitapları Şahsiyet İnceleme Formu” geliştirilmiştir. Geliştirilen bu form için uzman görüşleri alınarak forma son hali verilmiş ve Tablo 2’de gösterilmiştir. Çalışma kapsamında kullanılan ilkokul ders kitapları, geliştirilen formla incelenmiştir.

Tablo 2.

Ders kitapları şahsiyet inceleme formu

Ders Kitabında Yer Alan Şahsiyetler	Şahsiyetin Görselle Desteklenme Durumu		Ders Kitabındaki Şahsiyetin Kullanıma Sıklığı (f)
	Desteklendi	Desteklenmedi	

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışma kapsamında ilkokul Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitaplarından “Ders Kitapları Şahsiyet İnceleme Formu”yla veriler toplanmıştır. Toplanan verilerin analiz sürecinde ise araştırmacının amacında yer alan sorular doğrultusunda betimsel analizden faydalanılmıştır. Betimsel analiz, araştırma sürecinde yararlanılan gözlem, görüşme veya belge vb. veri toplama araçlarında bulunan sorular veya konu temelinde yapılan analizdir (Ekiz, 2015). İlkokul Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitaplarındaki şahsiyetler belirlenerek bu şahsiyetlerin görsellerle desteklenme durumları ve ders kitaplarında kullanılma sıklıkları incelenmiştir.

Bulgular

İlkokul Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Şahsiyetlere İlişkin Bulgular

İlkokul Hayat Bilgisi 1, 2 ve 3. sınıf ders kitaplarında yer alan şahsiyetlere ilişkin bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.

İlkokul Hayat Bilgisi ders kitaplarında yer alan şahsiyetlere ilişkin bulgular

Ders Kitapları	Şahsiyetler	
Hayat Bilgisi 1. Sınıf	Yerli	"Mustafa Kemal Atatürk", "Zübeyde Hanım", "Ali Rıza Bey", "Makbule Hanım"
	Yabancı	-
Hayat Bilgisi 2. Sınıf	Yerli	"Mustafa Kemal Atatürk", "Zübeyde Hanım", "Ali Rıza Bey", "Makbule Hanım" "Mehmet Akif Ersoy"
	Yabancı	-
Hayat Bilgisi 3. Sınıf	Yerli	"Mustafa Kemal Atatürk", "Mimar Sinan", "Mehmet Akif Ersoy", "Naim Süleymanoğlu", "Nuri Demirağ", "Zihni Derin", "Vecihi Hürkuş", "Nene Hatun", "Mehmet Ali Kağıtçı", "Jale İnan", "Engin Arık"
	Yabancı	-

Tablo 3'e göre, ilkökul Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki şahsiyetler incelendiğinde, Hayat Bilgisi 1. sınıf ders kitabında dört şahsiyetin, Hayat Bilgisi 2. sınıf ders kitabında beş şahsiyetin ve Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitabında ise 11 şahsiyetin yer aldığı görülmüştür. İlkokul Hayat Bilgisi 1. ve 2. sınıf ders kitaplarında; "Mustafa Kemal Atatürk", "Zübeyde Hanım", "Ali Rıza Bey", "Makbule Hanım"ın, ilkökul Hayat Bilgisi 2. ve 3. sınıf ders kitaplarında ise; "Mustafa Kemal Atatürk" ve "Mehmet Akif Ersoy"un ortak şahsiyetler olarak ders kitaplarında yer aldıkları bulunmuştur. İlkokul Hayat Bilgisi ders kitaplarının tamamında ortak şahsiyet olarak "Mustafa Kemal Atatürk"ün yer aldığı görülmüştür. Ayrıca Hayat Bilgisi ders kitaplarında yabancı şahsiyetlere yer verilmediği bulunmuştur.

İlkokul Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabındaki şahsiyetlere ilişkin bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4.

İlkokul Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabındaki şahsiyetlere ilişkin bulgular

Ders Kitabı	Şahsiyetler	
Sosyal Bilgiler 4. Sınıf	Yerli	"Mustafa Kemal Atatürk", "Şahin Bey", "Kazım Karabekir", "Ali Saip Bey (Ursavaş)", "İsmet İnönü", "Yörük Ali Efe", "Tayyar Rahmiye Hanım", "Şerife Bacı", "Fevzi Paşa", "Hasan Tahsin", "Sütçü İmam", "Hezarfen Ahmet Çelebi", "Lagari Hasan Çelebi", "Recep Tayyip Erdoğan", "Adnan Turani", "Ali Fuat Paşa", "Osman Çakmak", "Serkan Dereli", "Barış Telli", "Rahmi Özcan", "Bedri Rahmi Eyüboğlu", "Selçuk Demirel", "Kasım Bey"
	Yabancı	"George Mestral", "Thomas Edison", "Graham Bell", "Warren de la Rue", "Carlos Tiscar", "Wright Kardeşler", "Samuel Morse", "Humphrey Davy", "Alessandra L. Oswald", "Claude Chappe", "Martin Cooper", "Leonardo Da Vinci", "Henri Giffard", "Piet Pedersen", "John Montgomery", "Picasso", "Dali, Miro", "Botero", "Marconi", "Ferdinand von Zeppelin", "Peter Hewitt", "Joseph ve Etienne Montgolfier"

Tablo 4'e göre, ilkökul Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan şahsiyetler yerli ve yabancı şahsiyetler olarak ele alınmıştır. İlkokul Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabında 23 yerli ve 23 yabancı

şahsiyete yer verildiği bulunmuştur. Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan yerli ve yabancı şahsiyetlerin eşit sayıda olmasının dikkate değer olduğu düşünülmektedir.

İlkokul Türkçe 1, 2, 3 ve 4. sınıf ders kitaplarındaki şahsiyetlere ilişkin bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5.
İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan şahsiyetlere ilişkin bulgular

Ders Kitapları	Şahsiyetler
Türkçe 1. Sınıf	Yerli "Mustafa Kemal Atatürk", "Nasrettin Hoca", "Hezarfen Ahmet Çelebi", "Aziz Sançar"
	Yabancı "Mestral"
Türkçe 2. Sınıf	Yerli "Mustafa Kemal Atatürk", "Nasrettin Hoca", "Hezarfen Ahmet Çelebi", "Aziz Sançar", "Mimar Sinan", "Fatih Sultan Mehmet", "Keloğlan", "Seyit Onbaşı", "İbn-i Sina", "Cahit Arf"
	Yabancı "Robert Thompson"
Türkçe 3. Sınıf	Yerli "Mustafa Kemal Atatürk", "Nasrettin Hoca", "Mehmet Akif Ersoy", "Kanuni Sultan Süleyman", "Mimar Sinan", "Yunus Emre", "Keloğlan", "Zübeyde Hanım", "Ali Rıza Bey", "Makbule Hanım", "Rıza Kayaalp"
	Yabancı -
Türkçe 4. Sınıf	Yerli "Mustafa Kemal Atatürk", "Nasrettin Hoca", "Hezarfen Ahmet Çelebi", "Aziz Sançar", "Oğuz Ata", "Dağ Han", "Padişah V. Mehmet Reşat", "Halil Paşa", "Sultan Murat", "Ali İhsan Bey", "Sadrazam Sefer Ağa", "Kıvalı Ali", "Kastamonulu Safiye", "Ömer Seyfettin", "Necip Fazıl Kısakürek", "Ahmet Kutsi", "Ziya Osman Saba", "Pertev Naili Boratav", "Aşık Veysel", "Barış Manço", "Aysel Gürmen", "Bestami Yazgan", "Ali Sami Yen"
	Yabancı "Curtis Lafrance", "Wolferl Mozart", "Johannes Kepler", "Rene Descartes", "Robert Hooke", "Ukichiro Nakaya", "Kenneth Libberechth"

Tablo 5'e göre, ilkokul Türkçe ders kitapları incelendiğinde, Türkçe 1. sınıf kitabında dört yerli ve bir yabancı şahsiyetin, Türkçe 2. sınıf ders kitabında 10 yerli ve bir yabancı şahsiyetin, Türkçe 3. sınıf ders kitabında 11 yerli şahsiyetin ve Türkçe 4. sınıf ders kitabında ise 23 yerli ve yedi yabancı şahsiyetin yer aldığı bulunmuştur. Ayrıca Türkçe 3.sınıf ders kitabında yabancı şahsiyete yer verilmediği görülmüştür. İlkokul Türkçe ders kitaplarında "Mustafa Kemal Atatürk" ve "Nasrettin Hoca"nın ortak şahsiyetler olarak ders kitaplarında yer aldığı bulunmuştur. "Hezarfen Ahmet Çelebi" ile "Aziz Sançar"ın da Türkçe 1, 2 ve 4. sınıf ders kitaplarında ortak şahsiyetler olarak yer aldığı görülmüştür. İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki yabancı şahsiyetlerin sınıf seviyesine göre ortak şahsiyet olarak yer almadığı bulunmuştur.

İlkokul Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Şahsiyetlerin Görsellerle Desteklenme Durumlarına İlişkin Bulgular

İlkokul Hayat Bilgisi 1, 2 ve 3. sınıf ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin görsellerle desteklenme durumlarına ilişkin bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6.

İlkokul Hayat Bilgisi ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin görsellerle desteklenme durumları

Ders Kitapları	Şahsiyetler	Görselle Desteklenme Durumu	
		Desteklenmekte	Desteklenmemekte
Hayat Bilgisi 1. Sınıf	“Mustafa Kemal Atatürk”	X	
	“Zübeyde Hanım”	X	
	“Ali Rıza Bey”	X	
	“Makbule Hanım”	X	
Hayat Bilgisi 2. Sınıf	“Mustafa Kemal Atatürk”	X	
	“Mehmet Akif Ersoy”	X	
	“Zübeyde Hanım”	X	
	“Ali Rıza Bey”	X	
Hayat Bilgisi 3. Sınıf	“Makbule Hanım”	X	
	“Mustafa Kemal Atatürk”	X	
	“Naim Süleymanoğlu”	X	
	“Nuri Demirağ”	X	
	“Zihni Derin”	X	
	“Vecihi Hürkuş”	X	
	“Nene Hatun”	X	
	“Mehmet Ali Kağıtçı”	X	
	“Jale İnan”	X	
	“Mehmet Akif Ersoy”	X	
“Engin Arık”	X		
	“Mimar Sinan”		X

Tablo 6’ya göre, ilkökuller Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki şahsiyetlerin görsellerde desteklenme durumları incelendiğinde, ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerden “Mimar Sinan” hariç diğer tüm şahsiyetlerin görsellerle desteklendiği görülmüştür. Hayat Bilgisi ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin neredeyse tamamının görsellerle desteklenmesi çocukların gelişim dönemleri göz önüne alındığında dikkate değer bir durum olduğu söylenebilir.

İlkokul Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabındaki şahsiyetlerin görsellerle desteklenme durumlarına ilişkin bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7.

İlkokul Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan şahsiyetlerin görsellerle desteklenme durumları

Ders Kitabı	Şahsiyetlerin Görselle Desteklenme Durumu				
	Yerli Şahsiyetler		Yabancı Şahsiyetler		
		Desteklen- mekte	Desteklen- memekte	Desteklen- mekte	Desteklen- memekte
Sosyal Bilgiler 4. Sınıf	“Mustafa Kemal Atatürk”	X		“George Mestral”	X
	“Şahin Bey”	X		“Thomas Edison”	X
	“Kazım Karabekir”	X		“Graham Bell”	X
	“Ali Saip Bey (Ursavaş)”	X		“Martin Cooper”	X
	“İsmet İnönü”	X		“Carlos Tiscar”	X
	“Yörük Ali Efe”	X		“Wright Kardeşler”	X
	“Tayyar Rahmiye Hanım”	X		“Samuel Morse”	X

"Şerife Bacı"	X	"Peter Hewitt"	X
"Fevzi Paşa"	X	"Warren de la Rue"	X
"Hasan Tahsin"	X	"Humphrey Davy"	X
"Sütçü İmam"	X	"Alessandra L. Oswaldo"	X
"Osman Çakmak"	X	"Claude Chappe"	X
"Serkan Dereli"	X	"Leonardo Da Vinci"	X
"Barış Telli"	X	"Henri Giffard"	X
"Rahmi Özcan"	X	"Ferdinand von Zeppelin"	X
"Hezarfen Ahmet Çelebi"	X	"John Montgomery"	X
"Lagari Hasan Çelebi"	X	"Picasso"	X
"Recep Tayyip Erdoğan"	X	"Dali"	X
"Adnan Turani"	X	"Miro"	X
"Ali Fuat Paşa"	X	"Botero"	X
"Bedri Rahmi Eyüboğlu"	X	"Marconi"	X
"Selçuk Demirel"	X	"Joseph ve Etienne Montgolfier"	X
"Kasım Bey"	X	"Piet Pedersen"	X

Tablo 7'ye göre, ilkököl Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabındaki şahsiyetlerin görsellerde desteklenme durumları incelendiğinde, 23 yerli şahsiyetten 15'inin, 23 yabancı şahsiyetten ise sekizinin görsellerle desteklendiği bulunmuştur. Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabındaki şahsiyetlerden yerli şahsiyetlerin daha fazla görsellerle desteklendiği görülmüştür.

İlkököl Türkçe 1, 2, 3 ve 4. sınıf ders kitaplarındaki şahsiyetlerin görsellerle desteklenme durumlarına ilişkin bulgular Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8.

İlkököl Türkçe ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin görsellerle desteklenme durumları

Ders Kitabı	Şahsiyetlerin Görselle Desteklenme Durumu					
	Yerli Şahsiyetler	Desteklen- mekte	Desteklen- memekte	Yabancı Şahsiyetler	Desteklen- mekte	Desteklen- memekte
Türkçe 1. Sınıf	"Mustafa Kemal Atatürk"	X		"Mestral"	X	
	"Nasrettin Hoca"	X				
	"Hezarfen Ahmet Çelebi"	X				
	"Aziz Sançar"		X			
Türkçe 2. Sınıf	"Mustafa Kemal Atatürk"	X		"Robert Thompson"		X
	"Nasrettin Hoca"	X				
	"Fatih Sultan Mehmet"	X				
	"Mimar Sinan"	X				
	"Seyit Onbaşı"	X				
	"Keloğlan"		X			
	"Hezarfen Ahmet Çelebi"		X			
"İbn-i Sina"		X				

	"Aziz Sançar"	X		
	"Cahit Arf"	X		
Türkçe 3. Sınıf	"Mustafa Kemal Atatürk"	X		
	"Mehmet Akif Ersoy"	X		
	"Mimar Sinan"	X		
	"Nasrettin Hoca"	X		
	"Yunus Emre"	X		
	"Keloğlan"	X		
	"Zübeyde Hanım"	X		
	"Ali Rıza Bey"	X		
	"Makbule Hanım"	X		
	"Kanuni Sultan Süleyman"	X		
	"Rıza Kayaalp"	X		
	"Ömer Seyfettin"	X	"Curtis LaFrance"	X
	"Nasrettin Hoca"	X	"Wolferl Mozart"	X
	"Mustafa Kemal Atatürk"	X	"Ukichiro Nakaya"	X
	"Oğuz Ata"	X	"Kenneth Libberecth"	X
	"Hezarfen Ahmet Çelebi"	X	"Johannes Kepler"	X
	"Kastamonulu Safiye"	X	"Rene Descartes"	X
	"Bestami Yazgan"	X	"Robert Hooke"	X
Türkçe 4. Sınıf	"Aziz Sançar"	X		
	"Ziya Osman Saba"	X		
	"Pertev Naili Boratav"	X		
	"Aşık Veysel"	X		
	"Aysel Gürmen"	X		
	"Padişah V. Mehmet "Reşat"	X		
	"Ali İhsan Bey"	X		
	"Kınalı Ali"	X		
	"Halil Paşa"	X		
	"Dağ Han"	X		
	"Sultan Murat"	X		
	"Sadrazam Sefer Ağa"	X		
	"Ahmet Kutsi"	X		
	"Barış Manço"	X		
	"Necip Fazıl Kısakürek"	X		
	"Ali Sami Yen"	X		

Tablo 8'e göre, ilkokul Türkçe ders kitaplarındaki yerli şahsiyetlerin görsellerde desteklenme durumları incelendiğinde; Türkçe 1. sınıf ders kitabındaki dört şahsiyetten üçünün, Türkçe 2. sınıf ders kitabındaki 10 şahsiyetten beşinin, Türkçe 3. sınıf ders kitabındaki 11 şahsiyetten dokuzunun ve

Türkçe 4. sınıf ders kitabındaki 23 şahsiyetten 12'sinin görsellerde desteklendiği bulunmuştur. Ders kitaplarında yer alan yabancı şahsiyetler incelendiğinde ise, Türkçe 1. sınıf ders kitabında bulunan bir şahsiyetin görselle desteklendiği görülürken Türkçe 2. sınıf ders kitabında yer alan bir şahsiyetin ise görselle desteklenmediği görülmüştür. Ayrıca Türkçe 4. sınıf ders kitabındaki yedi şahsiyetten dördünün görsellerle desteklendiği bulunmuştur.

İlkokul Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Şahsiyetlerin Ders Kitaplarında Kullanılma Sıklıklarına İlişkin Bulgular

İlkokul Hayat Bilgisi 1, 2 ve 3. sınıf ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin ders kitaplarında kullanılma sıklıklarına ilişkin bulgular Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9.

İlkokul Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki şahsiyetlerin ders kitaplarında kullanılma sıklıkları

Ders Kitapları	Şahsiyetler	Kullanılma Sıklıkları (f)
Hayat Bilgisi 1. Sınıf	"Mustafa Kemal Atatürk"	19
	"Zübeyde Hanım"	
	"Ali Rıza Bey"	1
	"Makbule Hanım"	
Hayat Bilgisi 2. Sınıf	"Mustafa Kemal Atatürk"	30
	"Mehmet Akif Ersoy"	5
	"Zübeyde Hanım"	
	"Ali Rıza Bey"	3
Hayat Bilgisi 3. Sınıf	"Makbule Hanım"	
	"Mustafa Kemal Atatürk"	28
	"Vecihi Hürkuş"	5
	"Naim Süleymanoğlu"	
	"Nuri Demirağ"	3
	"Nene Hatun"	
	"Zihni Derin"	
	"Mimar Sinan"	
"Mehmet Ali Kağıtçı"	2	
"Jale İnan"		
"Mehmet Akif Ersoy"	1	
"Engin Arık"		

Tablo 9'a göre, ilkokul Hayat Bilgisi ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin ders kitaplarında kullanılma sıklıkları incelendiğinde, en fazla "Mustafa Kemal Atatürk"ün adının kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca Hayat Bilgisi 1. sınıf ders kitabında "Zübeyde Hanım", "Ali Rıza Bey" ve "Makbule Hanım"ın adlarının birer, Hayat Bilgisi 2. sınıf ders kitabında "Mehmet Akif Ersoy"un adının beş ve "Zübeyde Hanım", "Ali Rıza Bey" ve "Makbule Hanım"ın adlarının üçer kez kullanıldığı bulunmuştur. Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitabında ise "Vecihi Hürkuş"un adının beş kez, "Naim Süleymanoğlu", "Nuri Demirağ" ve "Nene Hatun"un adlarının üçer, "Zihni Derin", "Mimar Sinan", "Mehmet Ali Kağıtçı" ve "Jale İnan"ın adlarının ikişer, "Mehmet Akif Ersoy" ve "Engin Arık"ın adlarının da birer kez kullanıldığı görülmüştür.

İlkokul Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabındaki şahsiyetlerin ders kitabında kullanılma sıklıklarına ilişkin bulgular Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10.

İlkokul Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan şahsiyetlerin ders kitabında kullanılma sıklıkları

Ders Kitabı	Şahsiyetler		f	Yabancı Şahsiyetler		f
	Yerli Şahsiyetler					
Sosyal Bilgiler 4. Sınıf	"Mustafa Kemal Atatürk"	37		"George Mestral"		5
	"Şahin Bey"	9		"Thomas Edison"		
	"Kazım Karabekir"	7		"Graham Bell"		
	"Ali Saip Bey (Ursavaş)"	6		"Warren de la Rue"		3
	"İsmet İnönü"			"Carlos Tiscar"		
	"Yörük Ali Efe"	5		"Wright Kardeşler"		
	"Tayyar Rahmiye Hanım"			"Samuel Morse"		
	"Şerife Bacı"			"Humprey Davy"		
	"Fevzi Paşa"	3		"Allessandra L. Oswaldo"		2
	"Hasan Tahsin"			"Claude Chappe"		
	"Sütçü İmam"			"Martin Cooper"		
	"Hezarfen Ahmet Çelebi"	2		"Leonardo Da Vinci"		
	"Lagari Hasan Çelebi"			"Henri Giffard"		
	"Recep Tayyip Erdoğan"			"Ferdinand von Zeppelin"		
	"Adnan Turani"			"John Montgomery"		
	"Ali Fuat Paşa"			"Picasso"		
	"Osman Çakmak"			"Dali"		1
	"Serkan Dereli"	1		"Miro"		
	"Barış Telli"			"Botero"		
	"Rahmi Özcan"			"Marconi"		
	"Bedri Rahmi Eyüboğlu"			"Joseph ve Etienne Montgolfier"		
	"Selçuk Demirel"			"Peter Hewitt"		
	"Kasım Bey"			"Piet Pedersen"		

Tablo 10'a göre, ilkokul Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabındaki şahsiyetlerin ders kitaplarında kullanılma sıklıkları incelendiğinde, yerli şahsiyetlerden en fazla (f=37) "Mustafa Kemal Atatürk"ün adının, yabancı şahsiyetlerden ise en fazla (f=5) "George Mestral"ın adının kullanıldığı bulunmuştur. Ders kitabında yer alan 23 yerli şahsiyetin adı toplam 99 kez kullanılırken 23 yabancı şahsiyetin adının ise toplam 42 kez kullanıldığı görülmüştür.

İlkokul Türkçe 1, 2, 3 ve 4. sınıf ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin ders kitabında kullanılma sıklıklarına ilişkin bulgular Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11.

İlkokul Türkçe 1, 2, 3 ve 4. sınıf ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin ders kitabında kullanılma sıklıkları

Ders Kitabı	Şahsiyetler		Yabancı Şahsiyetler	f
	Yerli Şahsiyetler	f		
Türkçe 1. Sınıf	"Mustafa Kemal Atatürk"	13	"Mestral"	10
	"Hezarfen Ahmet Çelebi"	8		
	"Nasrettin Hoca"	5		
	"Aziz Sançar"	1		
Türkçe 2. Sınıf	"Mustafa Kemal Atatürk"	28	"Robert Thompson"	1
	"Nasrettin Hoca"	20		
	"Seyit Onbaşı"	16		
	"Mimar Sinan"	7		
	"Fatih Sultan Mehmet"	3		
	"Keloğlan"			
	"Hezarfen Ahmet Çelebi"			
	"İbn-i Sina"	1		
	"Aziz Sançar"			
	"Cahit Arf"			
Türkçe 3. Sınıf	"Mustafa Kemal Atatürk"	54		
	"Nasrettin Hoca"	25		
	"Mimar Sinan"	23		
	"Keloğlan"	15		
	"Zübeyde Hanım"	3		
	"Makbule Hanım"	2		
	"Mehmet Akif Ersoy"			
	"Kanuni Sultan Süleyman"			
	"Yunus Emre"	1		
	"Ali Rıza Bey"			
"Rıza Kayaalp"				
Türkçe 4. Sınıf	"Mustafa Kemal Atatürk"	59	"Curtis Lafrance"	13
	"Hezarfen Ahmet Çelebi"	26	"Wolferl Mozart"	12
	"Kastamonulu Safiye"	20	"Ukichiro Nakaya"	2
	"Aziz Sançar"	14	"Johannes Kepler"	
	"Pertev Naili Boratav"		"Rene Descartes"	1
	"Aşık Veysel"	13	"Robert Hooke"	
	"Nasrettin Hoca"	12	"Kenneth Libberecth"	
	"Kınalı Ali"	9		
	"Sultan Murat"	7		
	"Oğuz Ata"			
	"Ali Sami Yen"	3		
	"Bestami Yazgan"			
	"Ziya Osman Saba"	2		
	"Ömer Seyfettin"			
	"Padişah V. Mehmet Reşat"			

“Sadrazam Sefer Ağa”
“Dağ Han”
“Ali İhsan Bey”
“Halil Paşa”
“Ahmet Kutsi”
“Aysel Gürmen”
“Barış Manço”
“Necip Fazıl Kısakürek”

1

Tablo 11’e göre, ilkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin ders kitaplarında kullanılma sıklıkları incelendiğinde, Türkçe ders kitaplarında en fazla “Mustafa Kemal Atatürk”ün adının kullanıldığı görülmüştür. “Mustafa Kemal Atatürk” adından sonra en fazla Türkçe 1 ve 4. sınıf ders kitaplarında “Hezarfen Ahmet Çelebi”nin adının yer aldığı görülürken Türkçe 2 ve 3. sınıf ders kitabında ise “Nasrettin Hoca”nın adının yer aldığı görülmüştür. Yabancı şahsiyetlerden de Türkçe 1. sınıf ders kitabında “Mestral”ın adının 10 kez, Türkçe 2. sınıf ders kitabında “Robert Thompson”ın adının bir kez kullanıldığı bulunmuştur. Türkçe 4. sınıf ders kitabında ise en fazla “Curtis Lafrance”in adının kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca Türkçe 1. sınıf ders kitabındaki dört şahsiyetin adı toplam 27 kez, Türkçe 2. sınıf ders kitabındaki 10 şahsiyetin adı toplam 79 kez, 11 şahsiyetin adı toplam 127 kez ve Türkçe 4. sınıf ders kitabındaki 23 şahsiyetin adı toplam 199 kez kullanıldığı bulunmuştur. Yabancı şahsiyetlerde Türkçe 1. sınıf ders kitabındaki bir şahsiyetin adı on kez, Türkçe 2. sınıf ders kitabındaki bir şahsiyetin adı bir kez ve Türkçe 4. sınıf ders kitabındaki yedi şahsiyetin adı toplam 31 kez kullanılmıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

İlkokul Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki şahsiyetler incelendiğinde, sınıf seviyesi arttıkça şahsiyetlerin sayısının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır. İlkokul Hayat Bilgisi ders kitaplarının tamamında “Mustafa Kemal Atatürk”ün ortak şahsiyet olarak yer aldığı bulunmuştur. Ayrıca Hayat Bilgisi ders kitaplarında yabancı şahsiyetlere de yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. İlkokul Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabında ise hem yerli hem de yabancı şahsiyetlere yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. İlkokul Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan yerli ve yabancı şahsiyetlerin (f=23) eşit sayıda olduğu bulunmuştur. İlkokul Türkçe ders kitaplarında da 1, 2 ve 4. sınıf ders kitaplarında hem yerli hem de yabancı şahsiyetlere yer verildiği ancak 3. sınıf ders kitabında yabancı şahsiyetlere yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. İlkokulda sınıf düzeyi arttıkça Türkçe ders kitaplarında yer alan yerli şahsiyetlerin sayısının da arttığı görülmüştür. Ayrıca ilkokul Türkçe ders kitaplarında “Mustafa Kemal Atatürk” ve “Nasrettin Hoca”nın ortak şahsiyetler olarak ders kitaplarında yer aldığı bulunmuştur. Dere ve Ülker (2022) tarafından yapılan çalışmada Tarih 9. sınıf ders kitabında Hz. Muhammed’e, Tarih 10. sınıf ders kitabında Fatih Sultan Mehmet’e, Tarih 11. sınıf ders kitabında II. Abdülhamid’e, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 12. sınıf ders kitabında ise Mustafa Kemal Atatürk’e en fazla yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Tokcan ve Kolyiğit (2017) tarafından yapılan Türk tarihinde yer alan kadın şahsiyetlerle ilgili çalışmada öğrenciler tarafından en fazla bilinen kadın şahsiyet isminin “Sabiha Gökçen” olduğu bulunmuştur. Şahsiyetlerin hayatları öğrencilerin hem bilişsel hem de duyuşsal gelişimlerinde önemli bir yere sahiptir. Şahsiyetleri anlama çabasına giren öğrenciler hem tarihsel empati yapmış hem de şahsiyetlerin yaşam şartları ile davranışlarını ortaya koymuş olmaktadır. Böylece bu durumlar, şahsiyetlerin öğrencilere bir rol model oluşturduğu söylenebilir (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008).

İlkokul Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki şahsiyetlerin bir şahsiyet hariç neredeyse tamamının görsellerle desteklendiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu ders kitaplarındaki şahsiyetlerin görsellerle desteklenmesi çocukların gelişim dönemleri göz önüne alındığında dikkate değer bir durum olduğu

söylenbilir. İlkokul Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabındaki 46 şahsiyetten 23'ünün görsellerle desteklendiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu ders kitabında yer alan şahsiyetlerden yerli şahsiyetlerin yabancı şahsiyetlere göre daha fazla görsellerle desteklendiği bulunmuştur. İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan 48 yerli şahsiyetten 29'unun, dokuz yabancı şahsiyetten ise beşinin görsellerle desteklendiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin görsellerde desteklenme oranları da incelendiğinde; Türkçe 1. sınıf ders kitabında %80, Türkçe 2. sınıf ders kitabında %45, Türkçe 3. sınıf ders kitabında %82 ve Türkçe 4. sınıf ders kitabında %53 olduğu bulunmuştur. İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin görsellerle desteklenme durumlarının sınıf seviyesiyle bir paralellik göstermediği söylenebilir. Bilgi ve teknoloji çağında görselliğin önemi daha da artmış ve öğrenme sürecinde görselliğin etkili yollardan biri olduğu belirtilmiştir. Görseller kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesinde öğrenciye yardımcı olmakta, onların daha iyi öğrenmelerini ve öğrendiklerini daha uzun süre hatırlamalarını sağlamaktadır. Dolayısıyla konuların görsellerle desteklenmesi o konunun veya durumun somutlaşmasına, daha iyi anlaşılmasına ve daha kolay öğrenilmesine önemli katkı sunmaktadır (Uzuner, Aktaş ve Albayrak, 2010). Nitekim Topçuoğlu (2019) da ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin küçük bir fotoğrafla veya resimle desteklenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

İlkokul Hayat Bilgisi ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin ders kitaplarında kullanılma sıklıkları incelendiğinde, Hayat Bilgisi ders kitaplarında en fazla "Mustafa Kemal Atatürk"ün adının kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca "Mustafa Kemal Atatürk" adından sonra Hayat Bilgisi 1. sınıf ders kitabında "Zübeyde Hanım", "Ali Rıza Bey" ve "Makbule Hanım", Hayat Bilgisi 2. sınıf ders kitabında "Mehmet Akif Ersoy" ve Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitabında ise "Vecihi Hürkuş" adlarının en çok kullanıldığı bulunmuştur. "Mustafa Kemal Atatürk" adının ilkökul Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki kullanılma sıklığının sınıf düzeyiyle bir ilişkisinin olmadığı söylenebilir. İlkokul Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabındaki yerli şahsiyetlerden en fazla "Mustafa Kemal Atatürk"ün adının, yabancı şahsiyetlerden ise en fazla "George Mestral"ın adının kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. İlkokul Türkçe ders kitaplarında en fazla "Mustafa Kemal Atatürk"ün adının kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. "Mustafa Kemal Atatürk" adından sonra Türkçe 1 ve 4. sınıf ders kitaplarında "Hezarfen Ahmet Çelebi", Türkçe 2 ve 3. sınıf ders kitabında ise "Nasrettin Hoca" adlarının en çok kullanıldığı bulunmuştur. "Mustafa Kemal Atatürk" adının ilkökul Türkçe ders kitaplarındaki kullanılma sıklığının sınıf düzeyiyle bir paralellik gösterdiği söylenebilir. Özenç ve Orhan-Karsak (2019) tarafından yapılan çalışmada ders kitaplarında en fazla frekansa sahip olan şahsiyetin Atatürk olduğu bulunmuştur. Deniz'in (2011) çalışmasında da belirlenen 184 şahsiyetin çoğunluğunun Türk-İslam kökenli olduğu, az bir kısmının ise farklı kökenlere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ders kitaplarında yer alan şahsiyetler içerisinde en fazla tekrar eden şahsiyetin "Mustafa Kemal Atatürk" olduğu bulunmuştur. Bu durum 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunundaki "Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;" maddesine ve derslerin öğretim programlarında yer alan kazanımlar, temalar veya özel amaçlar kısmında belirtilen "Atatürk" ifadelerine uygun olduğu söylenebilir. Topçuoğlu'nun (2019) çalışmasında da tüm sınıf düzeylerinde yönetici/askeri kategorisinde en çok "Atatürk" isminin geçtiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmada beşinci sınıflarda 122, altıncı sınıflarda 201 ve yedinci sınıflarda 192 kez olmak üzere toplam 515 kez "Atatürk" isminin geçtiği görülmüştür.

İlkokul Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışma sonucunda Hayat Bilgisi ve Türkçe ders kitaplarındaki şahsiyetlerin sayısı, sınıf düzeyiyle paralellik gösterdiği ancak Hayat Bilgisi ders kitaplarından Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabına geçildiğinde şahsiyetlerin sayısında önemli bir artışın olduğu

görülmektedir. Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki şahsiyetlerin neredeyse tamamı görsellerle desteklenirken Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitaplarında görsellerle desteklenmeyen şahsiyetlerin sayısının fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ilkokul Hayat Bilgisi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki şahsiyetlerin kullanılma sıklıklarında “Mustafa Kemal Atatürk” adının en fazla kullanıldığı bulunmuştur. Alanyazında ders kitaplarındaki şahsiyetlere yönelik yapılan çalışmaların daha çok Sosyal Bilgiler ders kitaplarına (Osmanoğlu ve Cantemür, 2020; Bektaş, 2019; Topçuoğlu, 2019; Akalın, 2019; Ulu Kalın, 2018; Topçu ve Karatekin, 2017; Kaymakçı ve Er, 2013; Öcal, Polat ve Arı, 2012; Deniz, 2011), Fen Bilimleri ders kitaplarına (Köseoğlu ve Durukan, 2017; İdin ve Yalaki, 2016) ve Türkçe ders kitaplarına (Ulutaş ve Kara, 2017) yönelik olduğu görülmüştür. Dolayısıyla ilkokul Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışma sonuçlarına ilişkin öneriler şunlardır:

1. İllkokul Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki şahsiyetlerin sayısı ile Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabındaki şahsiyetlerin sayısı arasında bir paralelliğin olmasına dikkat edilebilir. Bu durumda ilkokul Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki şahsiyetlerin sayısının artırılması veya Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabında yer alan şahsiyetlerin sayısının azaltılması önerilebilir.
2. İllkokul Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki şahsiyetlerin neredeyse tamamının görsellerle desteklendiği ancak Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitaplarındaki görsellerle desteklenmeyen şahsiyetlerin fazla olduğu sonucundan ve ilkokul döneminde yer alan çocukların somut işlemler döneminde yer aldığından hareketle ilkokul Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin tamamının görsellerle desteklenmesi önerilebilir.
3. İllkokulda farklı ders kitaplarında yer alan şahsiyetlerin incelenmesine yönelik çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Akalın, C. (2019). 2017-2018 Eğitim öğretim yılında Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Müslüman Türk bilim insanlarının yeri. *Uluslar Arası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 2(2), 227-237.
- Avcu, K. M. ve Çelik Ö. Ç. (2022). Sosyal Bilgiler dersinde tarihî şahsiyetlerin rolüne ilişkin öğretmen görüşleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(1), 97-110.
- Ayaz, K. M. (2020). *Sosyal Bilgiler derslerinde tarihi şahsiyetlerin rolüne ilişkin öğretmen görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Bektaş, A. E. (2019). *Sosyal Bilgiler ders kitaplarında kullanılan biyografilerin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Çoban, A. ve Erkan, S. (2021). Ders kitaplarında yer alan yöresel özellikler. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 10(29), 315-345.
- Demircioğlu, İ. H. ve Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (15), 69-88.
- Deniz, Ç. (2011). *İlköğretim II. kademe sosyal bilgiler ders kitaplarında tarihi şahsiyetlere yaklaşım tarzı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dere, İ., ve Ülker, A. B. (2022). Lise Tarih ders kitaplarında tarihi şahsiyetler. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF)*, 42(1), 921-956.
- Duran, E., ve Özdiş, Ş. (2021). Şahsiyet tanıtımına ilişkin bir model önerisi: 5L stratejisi (Nasreddin Hoca Örneği). *Folklor Akademi Dergisi*, 4(1), 11-22.
- Ekiz, D. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayınları.
- İdin, Ş. ve Yalaki, Y. (2016). Türkiye'deki ortaokul fen bilimleri ders kitaplarında yer verilen Türk-İslam bilim insanlarının incelenmesi, *Yaşadıkça Eğitim*, 30(2), 37-52.
- İnan, A. (2018). Atatürk'te vatan mefhumu ve millet sevgisi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 7(4), 507-514.
- Karakuş, N. ve Çoksever, P. (2019). Değerler eğitiminde rol model olarak kadınlar. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*, 10(20), 46-62.
- Kaymakçı, S. ve Er, H. (2013). Sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarında biyografinin kullanımı, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 198-224.
- Köseoğlu, E. ve Durukan, Ü. G. (2017). Fen bilimleri ders kitaplarında yer alan bilim insanları. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 321-344.
- Mazlum, M., ve Mazlum, F. S. (2016). İlköğretim 4. sınıf ders kitaplarının görsel tasarımına yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *SED*, 4 (1), 1-18.
- Moore, D. W., Moore, S. A., Cunningham, P., ve Cunningham, J. (2006). *Developing readers and writers in the content areas*. Boston: Pearson/Allyn and Bacon.
- Orhan-Karsak, H. G. ve Özenç, E. G. (2019). Türkçe ders kitaplarında millî ve kültürel kavramların incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 709-735.
- Osmanoğlu, A. E., ve Cantemür, H. (2020). Sosyal Bilgiler ders kitaplarında şahsiyetler. *Ekev Akademi Dergisi*, 82, 1-22.
- Öcal, A., Polat, R. ve Arı, G. (2012). Sosyal bilgiler ve T.C. Atatürk İlkeleri ve İnkılap tarihi ders kitaplarındaki karakterlere ilişkin öğrenci görüşleri. *Dünya'daki Eğitim ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 82-88.
- Özenç, E.G., ve Orhan-Karsak, H.G. (2019). İlkokul birinci ve ikinci sınıf türkçe ders kitaplarında milli ve kültürel kavramlara yer verilme durumu. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(37), 349-379.
- Özkan, R. (2010). Türk Eğitim sisteminde himayeci değerler: İlköğretim ders kitapları örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1124-1141.
- Özkan, U. B. (2019). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sanchez, T. R. (1998). ED424190 1998-11-00 Using Stories about Heroes To Teach Values. ERIC Digest. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED424190.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Tokcan, H., ve Kolyiğit, E. (2017). Türk tarihinde yer alan önemli kadın şahsiyetler hakkında öğrenci bilgi düzeyleri. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi (IJONASS)*, 1(1), 31-41.
- Topçuoğlu, Z. (2019). *Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki tarihi şahsiyetlerin araştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Topçu, E., ve Karatekin, K. (2017). Sosyal bilgiler ders kitaplarında bilim adamları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(6), 2127-2152.

- Ulu Kalın, Ö. (2018). Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Türk İslam bilginleri. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 26, 330-346.
- Ulutaş, M., ve Kara, M. (2017). Türkçe ders kitaplarında Nasreddin Hoca ve fıkraları. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 9(3), 63-87.
- Uzuner, S., Aktaş, E., ve Albayrak, L. (2010). Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarının görseller (illüstrasyonlar) açısından değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 721-733.
- Yaman, A. (2019). 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan metin ve görsellerin teknoloji kullanımı açısından incelenmesi. *Eğitim ve Teknoloji*, 1(1), 1-29.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları